

2.6.2020

Ympäristöministeriölle

Viite: Lausumapyyntö VN/538/2019

Asia: Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle jätelain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Ympäristöministeriö on laatinut luonnoksen hallituksen esitykseksi jätelain ja eräiden muiden lakien muuttamiseksi.

Esityksellä pantaisiin täytäntöön EU:ssa hyväksytyt uudet jätealan säädökset sekä tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutuksen vähentämisestä annettuun SUP-direktiiviin sisältyvät tuotekiellot ja merkintävaatimukset. Lisäksi esityksellä toteutetaan Sanna Marinin hallituksen ohjelman strategiseen kokonaisuuteen ”Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi” sisältyviä kirjauksia, joilla lisätään jätteen kierräystä ja siten vahvistetaan Suomen roolia kiertotalouden edelläkävijänä.

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry (jäljempänä ”MaRa”) kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu asiasta seuraavaa:

1. Yleistä

Kevät 2020 on asettanut ravintola-alalle ennen kuulumattoman haasteen. Moni ravintola ei tule selviämään koronasta johtuvasta liikevaihdon romahduksesta. Ne ravintolat, jotka selviävät, ovat taloudellisesti erittäin huonossa tilanteessa. Nyt ei ole oikea aika lisätä ravintoloiden taakkaa. Luonnoksessa esitetyt veloitteet vaativat ravintoloilta uusia investointeja ja työntekijäkuluja. Ravintola-alalla on täysi työ selvittää sitä kohdanneesta kriisistä, eikä ole voimavaroja käsitellä uutta sääntelyä ja hallinnollista taakkaa.

On kohtuutonta tällaisessa tilanteessa säätää EU direktiivien edellytyksiä tiukempaa lainsäädäntöä. Nyt pitäisi nimenomaan pyrkiä mahdollisimman lievään ja yksinkertaiseen sääntelyyn, ja siten pyrkiä helpottamaan yritysten ahdinkoa. Syntyneen tilanteen vuoksi myös hallitusohjelman tavoitteet on arvioitava uudelleen.

Sikäli kun uusia velvoitteita tullaan kuitenkin asettamaan, siirtymäajan tulee olla mahdollisimman pitkä. Ravintoloille tulee antaa mahdollisuus ryhtyä säädettävien velvoitteiden

toimeenpanoon mahdollisimman pitkän ajan päästä. Jätelain muutosten voimaan tuloa tulee siirtää aikaisintaan kesään 2021.

2. Kirjanpitovelvollisuus

Lakiehdotuksen 118 a §:ssä todetaan, että elintarvikelain tarkoittaman elintarvikealan toimijan on pidettävä kirjaa elintarvikejätteen määrästä ja käsittelystä, mukaan lukien arvio jätteenä käytöstä poistetun syömäkelpoisen elintarvikkeen kokonaismäärästä. Kirjanpito on säilytettävä kuusi vuotta.

Velvollisuus pitää kirjaa arviosta syömäkelpoisen elintarvikkeen osuudesta elintarvikejätteestä ei ole jätedirektiivin mukainen velvollisuus. Kyseistä velvoitetta ei perustella esityksessä, ja tällainen velvollisuus pitää perusteettomuutensa vuoksi poistaa.

Kirjanpitovelvollisuuden toteuttamista on kuvattu vain suppeasti, eikä esityksessä anneta konkreettisia esimerkkejä siitä, miten kirjanpitovelvollisuus tulisi toteuttaa, ja millaisia käytännön toimia kirjanpitovelvollisuuden arvioidaan edellyttävän. Esityksen perusteista ei ilmene, miten elintarvikejätteiden määrä pitäisi mitata tai arvioida. Käytännössä tästä voi seurata ravintoloille edellytys hankkia tietynlaista kalustoa tämän velvollisuuden täyttämiseksi. Jätedirektiivissä ei vaadita, että toimija punnitsee elintarvikejätettä, eikä myöskään kotimaisen lainsäädännön pidä tätä edellyttää.

Esityksessä ei ole tehty vaikutusarviointia toimijoille syntyvistä kustannuksista, vaikutuksista yritystoimintaan tai suhdetta siihen, mitä kirjanpitovelvollisuudella saavutetaan. Esityksestä ei siis selviä, mikä on sääntelyn suhteellinen hyöty. Olisi myös syytä ottaa kantaa siihen, millaisia erilaisia toteutustapoja on, ja mitkä ovat eri vaihtoehtojen kustannukset ja hyödyt. Selvää on, että yrityksille syntyy kustannuksia. Ei ole myöskään arvioitu, millaiset suhteelliset kustannukset velvoitteesta aiheutuisi eri elintarvikesektoreiden toimijoille. Ravintolatoiminnassa, jossa syntyvän jätteen absoluuttinen määrä toimipaikkaa kohti on tyypillisesti pieni ja vaihtelut toiminnassa suuria, velvoite aiheuttaisi huomattavasti suuremmat kustannukset syntyvää jättekiloa kohti kuin muilla elintarvikealoilla.

Yrityksille syntyy kustannuksia välineistä, joita jätteen määrän mittaamiseen tarvitaan, kirjanpitojärjestelmistä, joiden hankinta on välttämätöntä kirjanpitovelvollisuuden täyttämiseksi sekä työvoimakulut, joita syntyy jätteiden määrän mittaamisesta. Mahdollisten vaadittavien hankintojen saatavuutta ei ole myöskään otettu huomioon esityksessä. Ravintolatoiminnassa lisävaikeuksia ja -kustannuksia aiheuttaisi elintarvikejätteen erottelu muusta biohajoavasta jätteestä, esim. lautasliinoista, kertakäyttöpöyhyistä jne.

Asetusehdotus velvoittaa toimijat kirjaamaan mm. elintarvikejätteen kuljettajan nimen ja yhteystiedot ja jätteen käsittelytavan. Jätedirektiivissä ei edellytetä kirjanpitovelvollisuutta tällaisella tarkkuudella. Tämä lisäys asetuksessa on oleellisesti raskaampi vaatimus kuin mitä jätedirektiivin implementointi vaatii, eikä esityksessä ole perusteltu, miksi tällainen velvollisuus on tarpeellinen. Velvollisuus kirjata edellä mainitut tiedot lisäävät toimijan taakkaa tarpeettomasti, ja voi olla jopa mahdotonta silloin, kun toimija ei tiedä jätteen käsittelytapaa. Koska ei ole esitetty tällaisen velvoitteen hyötyjä, ei myöskään

voida ottaa kantaa, onko tämä velvollisuus oikeasuhtainen saavutettuun hyötyyn. Arviota velvoitteen vaikutuksista ei siis voida tehdä.

3. Sähköinen siirtoasiakirja

Jätedirektiivin 35 artiklaan lisätyn 4 kohdan mukaan jäsenvaltion on perustettava sähköinen rekisteri vaarallisia jätteitä ja tarvittaessa muita jätevirtoja koskevien tietojen tallettamiseksi. Direktiivissä ei edellytetä, että toimijat käyttävät sähköistä siirtoasiakirjaa. Ehdotuksen 121 a §:ssä säädetään sähköinen siirtoasiakirja pakolliseksi kaikille toimijoille. Käytännössä jokainen ravintola joutuisi rasvakaivon vuoksi hankkimaan sähköisen järjestelmän vain tämän velvollisuuden täyttämiseksi. Jätteen haltijan on vahvistettava asiakirjaan liittyvät tiedot sähköisellä allekirjoituksella ja huolehdittava tietojen siirrosta ympäristönsuojelun tietojärjestelmään.

Vaatus on kohtuuton ravintola-alan yrityksille, joista monet vielä toimivat kynän ja paperin maailmassa ja hoitavat esimerkiksi omavalvontakirjanpitonsa manuaalisesti. Resurssiansa ja valmiuksiensa suhteen varsinkin pienet toimipaikat rinnastuvat kotitalouksiin, joiden osalta velvollisuudet kohdistuvat jätteen kuljettajaan. Käytännössä monet ravintolatkin todennäköisesti joutuisivat digitalisoinnissa turvautumaan jätteenkuljetusyritysten maksullisiin palveluihin. Maksurasitus on kohtuuton ravintoloiden muutenkin vaikeassa tilanteessa ja suhteutettuna sähköistämisestä saatavan hyötyyn. Tärkeintä lienee, että rasvanerotuskaivot tyhjenetään säännöllisesti ja ehkäistään viemäriverkostoa uhkaavat tukkeumat, ei asiakirjojen muoto tai niiden käsittelytavat.

4. Velvollisuus elintarvikkeiden uudelleenjakelusta

Asetusehdotuksen mukaan asetukseen lisättäisiin jätedirektiivin 9 artiklan 1 kohdan h alakohdan täytäntöön panemiseksi uusi säännös, jolla elintarvikkeiden jakelijat ja ravitsemistoiminnan harjoittajat velvoitettaisiin toimittamaan käyttämättä jääneet elintarvikkeet uudelleenjakeluun ensisijaisesti ihmisravinnoksi, jos se voidaan tehdä elintarviketurvallisuutta vaarantamatta.

Jätedirektiivin 9 artiklan 1 kohdan h alakohdan mukaan jäsenvaltion on kannustettava elintarvikkeiden lahjoittamista ja muuta uudelleenjakelua ihmisten ravinnoksi siten, että etusijalle asetetaan ihmisravintona käyttö eläinten rehuna käyttöön ja sellaiseen uudelleen käsittelyyn nähden, jossa tuotetaan muita kuin elintarvikkeita. Direktiivissä vaaditaan vain kannustamista. Tätä vaatimusta ei ole kiristetty jätedirektiivin uudistuksella, eikä sitä ole syytä kiristää myöskään kansallisella lainsäädännöllä.

Jätedirektiivin kyseinen kohta koskee kaikkia toimijoita, mutta asetusehdotus vain elintarvikkeiden jakelijoita ja ravitsemistoiminnan harjoittajia. Tasapuolisuuden nimissä vastaava velvoite pitää määrätä kaikille toimijoille, eikä vain osalle elintarvikeketjun toimijoista.

Koska asetusehdotus on vasta suppea, ei voida ottaa kantaa siihen, miten suuret kustannukset ravintoloille syntyisi, ja mitä hyötyä asetuksesta olisi. Kyse on yleensä pienistä ja koostumukseltaan vaihtelevista eristä nopeasti pilaantuvaa ruokaa, joten kustannukset

sekä ravintoloille että ruoka-aputoimijoille nousisivat huomattavan korkeiksi verrattuna jaettavan ruoan tuottamaan hyötyyn. Ei myöskään tiedetä, kuinka paljon olisi sellaista ruokaa, jota voitaisiin toimittaa uudelleenjakeluun. Kyse ei ole niinkään siitä, etteikö yrityksiltä löytyisi halukkuutta elintarvikkeiden luovuttamiseen, vaan siitä, että tämä on erittäin hankalaa. Ravintolalla on vastuu elintarvikkeen laadusta, oikeasta säilytyksestä ja oikeasta kuljetuksesta. Toimijoita ja resursseja elintarvikkeiden keräämiseen tai jakeluun on vähän tai ei ollenkaan.

Edellä mainituista syistä elintarvikkeiden uudelleenjakelu ei useimmiten sovi ravintolalalle. Ne ravintolat, jotka pystyvät järjestämään ylijääneen ruuan jakelun elintarviketurvallisuutta vaarantamatta, ovat voineet jo toimia asetuksessa kuvatulla tavalla.

Jäsenvaltiot voisivat kannustaa lahjoittamiseen muillakin keinoilla, kuin asettamalla ravintoloille velvollisuuden lahjoittamisesta esimerkiksi panostamalla olemassa oleviin verkostoihin tai luomalla yhteisöjä, jotka voivat huolehtia jakelusta. Velvollisuus ruuan uudelleenjakelusta ei pitäisi olla ravintolalla, vaan asiaa pitäisi lähestyä kokonaan toisesta kulmasta. Yksittäisen ravintolan on mahdotonta täyttää sille asetettua uudelleenjakeluvelvollisuutta, jos ei ole jakelukanavaa.

Ravintolat tekevät jatkuvasti töitä hävikin vähentämiseksi. Koska hävikin vähentäminen voi tuottaa selviä säästöjä, on motivaatio kova. Ruuan uudelleenjakelu ei automaattisesti vähennä hävikkiä eikä se välttämättä tuota toimijalle mitään. Hävikin vähentämiseksi olisi tehokkaampaa keskittyä hävikin syihin ja niiden vähentämiseen, kuin ravintolan hävikin uudelleenjakamiseen.

Lisätietoja antaa lakimies Lotta Laukkio, 09 6220 200, lotta.laukkio@mara.fi

Kunnioitavasti,
Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry

Veli-Matti Aittoniemi
varatoimitusjohtaja

Lotta Laukkio
lakimies